

Stiftelsen Berndt Gustafssons minnesfond för kyrko- och religionssociologi

Berndt Gustafsson (1920–1975) hade en dubbel forskarutbildning vid Lunds universitet. 1950 blev han filosofie licentiat i sociologi och 1953 disputerade han för teologie doktorsgraden i kyrkohistoria. Under ett docentförordnande i det sistnämnda ämnet under senare delen av 1950-talet orienterade han sig alltmer mot religions- och kyrkosociologin. Han blev därmed en viktig introduktör för sociologiska perspektiv på det religiösa livet i Sverige och påverkade därmed såväl den religionsvetenskapliga sfären som Svenska kyrkan och andra samfund under en period då sekulariseringstendenser av skilda slag började göra sig alltmer gällande. Han anlätades för olika utredningsuppdrag såväl av staten som av samfunden och då docentförordnandet gått ut grundade han 1962 Religions-sociologiska Institutet i Stockholm med stöd från flera samfund. RSI som institutet ofta kom att betecknas hade enligt Berndt Gustafssons intentioner en klart ekumenisk orientering med företrädare inte bara för flera olika religionsvetenskapliga intressenter utan också och för samfunden i styrelsen och i det vetenskapliga råd som med tiden tillskapades.

Vid Berndt Gustafsson förtidiga död hösten 1975 var han vid sidan av föreståndarskapet för RSI direktor för dåvarande Svenska kyrkans centralråd (en föregångare till det nuvarande Kyrkokansliet) men han var också ende kvarstående sökande till en nyinrättad riksprofessur i religionssociologi med placering vid Teologiska fakulteten i Lund. I samband med begravningen hedrade många Berndt Gustafssons minne genom gåvor till Religionssociologiska Institutet. Dessa penningmedel fick ställning som en informell minnesfond vid RSI och utnyttjades inte för den löpande verksamheten. Fonden tillväxte senare genom en aktiedonation från försäkringsbolaget Ansvar. Då RSI 1990 uppgick i Svenska kyrkans forskningssekretariat bildades formellt Stiftelsen Berndt Gustafssons minnesfond för kyrko- och religionssociologi. Till denna stiftelse överfördes, förutom de tidigare nämnda medlen, de ekonomiska tillgångar som Religionssociologiska Institutet vid den aktuella tidpunkten förfogade över. Stiftelsens kapital uppgick då den formellt bildades 1990 till omkring en halv million kronor.

Stiftelsens stadgar anger som syfte ”att främja kyrko- och religions-sociologisk forskning, konferensverksamhet och andra ändamål med anknytning till kyrko- och religionssociologi”. För att säkra detta syfte ger stiftelse-dokumentet stort inflytande åt innehavarna av lärostolarna i forskningsämnet religionssociologi vid de teologiska fakulteterna i Lund och Uppsala, d v s Göran Gustafsson respektive Thorleif Pettersson. Den ekumeniska inriktning som var ett kännemärke för Berndt Gustafssons verksamhet och som RSI haft även efter hans bortgång markeras i stiftelsestadgarna genom att i styrelsen för fonden skulle ingå en representant för dåvarande Svenska ekumeniska nämnden. Berndt Gustafssons änka, Dagmar Gustafsson, har också enligt stadgarna en styrelseplats. Enligt stadgarna skall styrelsen för Berndt Gustafssons minnesfond för kyrko- och religionssociologi ha sitt säte i Uppsala och det var med denna

precisering nästintill självklart att administrationen av fonden knöts till professorn i religionssociologi i Uppsala. Vid det konstituerande sammanträdet 1990-05-30 beslöt styrelsen enligt paragraf 6 i protokollet ”att anhålla att Svenska kyrkans forskningsråd måtte utse en revisor för Stiftelsen för Berndt Gustafssons minnesfond för kyrko- och religionssociologi”. Svenska kyrkans forskningsråd utsåg direktor Allan Parkman, Uppsala, för det aktuella uppdraget.

Dagmar Gustafsson meddelade tidigt att hon avstod från att delta i styrelsens arbete och förlitade sig på ämnesföreträdarnas bedömningar. Den av Svenska ekumeniska nämnden utsedde styrelseledamoten deltog endast i det konstituerande sammanträdet. De båda professorerna i religionssociologi kom därmed att bestämma inriktningen på det ekonomiska stöd som det var stiftelsens syfte att dela ut; de kom tidigt fram till att två ändamål var särskilt angelägna att stödja med de ganska begränsade medel som under 1990-talet stod till förfogande för utdelning: (1) Forskarstuderandes deltagande i de vartannat år anordnade nordiska religionssociologiska konferenserna; (2) Stipendier som belöning till dem som avlade doktorsexamen i religionssociologi. Denna enkla praxis samt det förhållandet att de båda professorerna hade fullt upp med att bygga upp ämnet vid respektive lärosäte samt söka placera svensk religionssociologi på forskningens internationella karta gjorde att det *formella* styrelsearbetet fick låg prioritet. Alla ekonomiska transaktioner dokumenterades visserligen noggrant, men beslutsdokumentation och årlig avstämning var det sämre ställt med. För verksamhetsåren 1990–1991 föreligger en verksamhets- och revisionsberättelse. Därefter dröjer det till 2009 förrän regelrätta årsredovisningar börjar upprättas, mer om detta nedan.

Stiftelsehandlingen för Stiftelsen för Berndt Gustafssons minnesfond för kyrko- och religionssociologi utgår från den situation som rådde vid universiteten vid den tidpunkt då stiftelsen bildades, d v s man utgick från att det skulle finnas fasta, av regeringen inrättade, lärostolar i de ämnen som hade ställning som forskarutbildningsämnen. Förändringarna i universitets- och högskolevärlden under 1990-talet och 2000-talet med frihet att lokalt inrätta professors-tjänster och med möjlighet att befordra en förtjänt lärare till professor har gjort att stiftelsehandlingen inte är lika enkel att tillämpa som då handlingen upprättades. Ingenting av de två lärostolar som stiftelsehandlingen utgår från har vid de på 1990-talet aktuella innehavarnas avgång återbesatts, utan de tidigare innehavarna har även efter sin pensionering fortsatt att besluta om fördelningen av de medel som Stiftelsen Berndt Gustafssons minnesfond för kyrko- och religionssociologi förfogar över.

Denna situation är såväl för de emeriterade professorerna som för senare generationer av religions- och kyrkosociologer otillfredsställande. De kvarvarande styrelseledamöterna adjungerade därför under hösten 2009 till styrelsen en arbetsgrupp av seniora forskare i religionssociologi, docent Anna Davidsson Bremberg, Lund, professor Curt Dahlgren, Lund, docent, sedermera professor Mia Lövheim, Oslo och Uppsala samt professor Jørgen Straarup, Umeå. År 2010 gick professor Thorleif Pettersson ur tiden. Sveriges Kristna Råd, som rimligen bör betraktas som efterföljare till den nedlagda Svenska ekumeniska nämnden,

utsåg år 2010 biträdande generalsekreterare, teol.dr Lennart Molin att vara ledamot i styrelsen. År 2012 övertog direktor, teol.dr Olle Kristenson Molins plats. Dagmar Gustafsson återupptog år 2010 sin plats i styrelsen. Efter Mia Lövheims utnämning till professor i religionssociologi vid Uppsala universitet år 2011 upphörde hennes status som adjungerad och Lövheim övergick till att vara ordinarie ledamot.

Den sålunda rekonstruerade och utvidgade styrelsen upplever sig ha ansvar för och intresse av att forskningsområdet kyrko- och religionssociologi fortlever även efter den omvandling som den teologiska institutionen vid Uppsala universitet respektive centrumbildningen för teologi och religionsvetenskap vid Lunds universitet genomgått under 2000-talet. Utvecklingen för religionssociologin som ämnesområde har inte varit uteslutande negativ under de senaste årtiondena utan möjligheter att bedriva forskarutbildning med religions- eller kyrkosociologisk anknytning ges nu även vid flera andra lärosäten.

Styrelsen finner det självklart att en formell redovisning av Stiftelsens verksamhet och en revision av dess ekonomi genomförs. År 2007 genomfördes av Wiklands revisionsbyrå AB, Uppsala, en genomgång av styrelsens handlingar, resultat- och balansräkningar för åren 1992–2006 upprättades, och ett utkast till årsredovisning för räkenskapsåret 2006 gjordes i ordning. Professor Jørgen Straarup, då Umeå universitet, övertog som adjungerad ledamot av styrelsen under hösten 2009 alla handlingar rörande Stiftelsens ekonomi och har sedan dess haft hand om redovisning och revisionsinitiativ.

Med utgångspunkt från verksamhets- och revisionsberättelse från 1990–91 och den av revisionsbyrån genomförda genomgången har under 2010 steg för steg årsredovisningar för åren 1992–2009 utarbetats och granskats av lekmanarevisorn, direktor emeritus Allan Parkman, som åtagit sig att fortsätta det uppdrag som han år 1990 utsetts till av Svenska kyrkans forskningsråd. Vidare har auktoriserad revisor Ulf Hedefalk, Uppsala, granskat årsredovisningarna och rekommenderat ansvarsfrihet för styrelsen. Från och med 2010 granskas årsredovisningarna av godkänd revisor Carina Sternesjö, Uppsala.

Från och med år 2010 föreligger utöver de (ekonomiska) årsredovisningarna också årliga verksamhetsberättelser för styrelsens arbete.